

КИМ МАНЖУННИНГ “ТЎҚҚИЗ КИШИНИНГ БУЛУТЛИ ТУШИ” РОМАНИ БАДИИЙ ХУСУСИЯТЛАРИ

Сайдазимова У.Т.

Тошкент давлат шарқшунослик институти доценти

Таянч сўзлар: маданият, адабиёт, қаҳрамон, сирхак, ҳақ-хуқуқлар, эркинлик, конфуцийлик, кисэн-шоирлар.

XVII–XVIII аср корейс адабиётининг энг муҳим бадиий ютуқларидан бири янги адабий жанрнинг аниқроғи, нафақат инсонни бадиий акс эттиришнинг янги ёндашув жиҳатдан алоҳида фарқ қилувчи, балки ижтимоий фош қилувчи тенденциялари билан алоҳида ажралиб турувчи роман жанрининг юзага келиши ҳисобланади. Корейс тилида ёзилган ана шу жанр – илк кенг сюжетли асарлар муаллифи – таниқли корейс адиби Ким Манжун саналади.

Адиб ўзининг “Тўққиз кишининг булутли тури” романини жамиятда янги ижтимоий муносабатлар пайдо бўла бошлаган, ўзининг ижтимоий мақомидан норози, фуқаролик ҳақ-хуқуқ ва кафолатларининг сақланишини тинмай талаб қилувчи кишилар салмоғи ўсиб бораётган бир паллада –XVII асрнинг охириги йилларида ёзди. Булар барчаси майда ва ўрта янбанларнинг хонавайрон бўлиши, мавжуд ҳукмронлик тартибларининг фаоллаштирилишидан норози бўлган янбан гуруҳлари курашининг кучайиши туфайли янада чуқурлашди. Бунинг оқибатида XVII аср ўрталарида “аниқ билимлар учун” чақириғини шиор қилиб чиққан «сирхак» ҳаракати шаклланди.¹² Бундай шиорнинг кўтарилиб чиқилиши бежиз эмас эди.

Ўша давр корейс жамиятига хос бўлган конфуцийлик сохта, пуч билими жамият ҳаётининг деярли барча жабҳалари, шу жумладан, мумтоз конфуцийлик китобларини схематик

равишда изоҳловчи ўрта аср илму фанини ҳам тўла эгаллаб олган эди.

“Сирхак” ҳаракати тарафдорлари аниқ фанларни ривожлантиришга йўналтирилган амалий билимларни ўзлаштиришда конфуцийликдан ошқора ажралмаган ҳолда бўлса-да, демократик йўналишдаги ғояларни қатъий илгари сурганлар. Инсоннинг шахс сифатида жамиятда тутган ўрни ва роли, унинг жамият билан ўзаро муносабатлари ҳақидаги масала улар учун ўта муҳим саналар эди. Улар ўрта асрларда адабиётни маданиятнинг ва шахснинг шаклланишида, улардаги дунёқарашнинг ўсиб, ривожланишида муҳим роль ўйнайдиган туб асослар жумласига киритганлари аниқ далиллар билан исботланган.

Адабиётнинг ролини маданиятнинг муҳим бўғинларидан бири – умуминсоний кадриятларни шакллантириш феномени сифатида тавсиф этаётиб, таниқли тадқиқотчи Ю.Кашчук қуйидагиларни таъкидлайди: “Адабиёт даъво қилинаётган маданиятлилиқ маъносида эмас, ҳар бир образнинг мазмуний сиғимини кенгайтирувчи маънавий изчиллик, меросхўрликка асосан тўпланган хотира маъносида ўта маданий соҳа ҳисобланади”.¹³

Айнан адабиёт маданиятнинг асосий таркибий қисми сифатида инсоннинг қанчалик гўзал хилқат эканлиги, жамият конунларининг қанчалик адолатсизлиги, халқнинг қанчалик азоб чекаётганлиги ҳақидаги фикрларни ўқувчига етказиб беради. Адабиётнинг инсоннинг ички дунёси, маънавий кадриятларига сингиб

¹²Koreys adabiyoti (qadimgi davrdan - XX asrning 1950-yillarigacha bo‘lgan davr) Saydazimova U., Cho So Yong, Kim V.N. va boshq. - Toshkent: Istiqlol, 2015.

¹³Кашчук Ю. Возвращение перспективы//Вопросы литературы. – М., 1988. №1.

бориши ушбу даврга хос хусусиятдир. Бутун бошли авлод, ҳатто бир неча авлод тарихида инсонлараро муносабатлар, ҳис-туйғулар, ҳаётий вазиятлар акс этган йирик фундаментал асарларнинг яратилиши ана шундай трансформациялар учун тўла қонуний ҳолатдир. Роман жанри шахснинг жамият билан ўзаро муносабатлари занжирида мураккаб бўғин бўлган инсон шахсини тўла акс этириш учун барча зарур имкониятларга эга эди¹⁴.

Ким Манжуннинг новаторлиги конфуцийликка хос идеал инсон ва идеал муносабатлар схемасини инсонпарварлик нуқтаи назаридан рамкага солинганлиги билан муҳим аҳамият касб этади. У ибратли насихатгўйлик йўналишини инкор этмаган, бир сирхакчи сифатида адабиётнинг реал воқелик билан бирлашиши кераклиги фикрини илгари суриб, адабиётнинг ахлоқ-одобни ўргатувчи соҳа сифатида инсоннинг ҳаётий эҳтиёжларига жавоб бериши лозимлигини таъкидлаган. Ким Манжуннинг романидаги қаҳрамон образида инсоннинг ўз ҳуқуқ ва эркинликларини қўлга киритишга интилувчи шахсият сифатида акс эттирувчи реалиялар яққол кўзга ташланади. Бу муаммо ёзувчини чуқур ташвишга солган. Чунки инсонконфуцийлик билан чегараланган тор доира (рамка)да яшаган. Ҳар бир инсон бошқаларга нисбатан муносабатларида умумқабул қилинган мажбуриятлар бўйича ишлаб чиқилган қонун-қоидаларга амал қилиши, ҳатто, айрим ҳолларда, ақлий камолот ва маънавий-ахлоқий салоҳият жиҳатдан ўзидан анча паст бўлган кишиларнинг ҳам таҳқирлашлари, камситишларига сабр-бардошли бўлиши керак бўлган¹⁵.

¹⁴Троцевич А.Ф. История корейской традиционной литературы (до XX в.). – СПб.: Изд-во Санкт-Петербургского университета, 204. С. 180.

¹⁵Koreys adabiyoti (qadimgi davrdan - XX asrning 1950-yillarigacha bo‘lgan davr) Saydazimova U., Cho So Yong, Kim V.N. vaboshq. - Toshkent: Istiqlol, 2015.

Ёзувчиларнинг ўша даврга хос бўлган жиддий, оламшумул ғоялари, ҳатто асарнинг номида мужассам бўлган чуқур маъно-мазмун, шак-шубҳасиз, романнинг сюжет чизиғи ва тузилишини белгилаб берган. “Тўққиз кишининг булутли туши” романининг сюжети композицион тузилиши каби жуда мураккаб. Ёзувчи асардаги воқеаларни Хитойга кўчирар экан, фантастика унсурларига мурожаат қилади. Аслида, бунда ҳеч қандай ғайритабиийлик кўринмайди – бу ерда анъанавий адабий усул яққол намоён бўлади. Аслида, ёзувчи фақат шу йўл билангина ўзининг ўша давр воқелигига бўлган танқидий муносабатини ана шундай яширин, пардаланган шаклда бериши мумкин эди. Зеро, у корейс адабиётининг инсон ҳақ-ҳуқуқларини тинимсиз поймол қилиб келган жамиятда инсоннинг ҳолати, ўрни билан боғлиқ муҳим ҳаётий муаммоларни кўтариб чиққан илк адабиёт намояндаларидан бири эди.

Роман композициясининг ўзига хослиги сюжет ривожланишининг ўзига хослиги билан белгиланади. Романнинг муқаддимаси китобхонни азиз ва мўътабар шахслар орзу қилган жаннатмақондан келган тўққиз нафар қаҳрамон билан яқиндан таништиради. Аммо бу қаҳрамонларнинг барчаси, ҳар бири алоҳида олганда, ўзларининг баднафсликлари туфайли пок қалбларига доғ туширганлар. Бу нарса муқаддас инсонларнинг жаннатмақон жойдан ер юзига, алғов-далғовлар, ёлғон ва сохтакорликка тўла маконга келиб қолишларига сабаб бўлган. Бу ерда, яъни гуноҳкорлар яшайдиган маконда улар қайтадан туғилиб, вояга етар эканлар бу дунёга хос эҳтиросларни англаб етганлар. Оқибатда уларнинг тақдирлари бу дунё билан уйғунлашиб, ер юзида барча гуноҳларни қилиб, улар яна қайтадан ўша ҳақиқий, жаннати инсонлар дунёсига қайтадилар¹⁶.

¹⁶Ўша жойда.

Хаётнинг мазмунини айнан ана шу нарсада кўрган роман қахрамони Ян Со Ю ва саккиз гўзал орасидаги ишқ-муҳаббат кассаси асар сюжетининг асосини ташкил этади¹⁷. Ян Со Ю ҳар доим аёллар қуршовида бўлади: пойтахтга имтиҳон топшириш учун йўлда кетаётганида танишган Чин Чхэ Бои; биргаликда ишқ-муҳаббат нашъасини тотган гўзал кисэн Ке Сом Вол; уйига совчи юборган ибодатхона рухонийси муовинининг қизи Чон Гён Пхэ; бекорчиликда кўнгил очиб юрган хизматкор қиз Чхун Ун ва б.Хатто ҳарбий ҳолатларда ҳам сафарда Ян Со Ю кизларнинг юрагига ўт солишга улгурарди. Ишқ-муҳаббатнинг барча лаззатини тотиб ҳузур қилишга ўрганган Ян Со Ю ва унинг саккиз қаллиғи қилган гуноҳлари туфайли яна асл ҳолларига, бу дунёнинг аввалги қувончу лаззатлари бўлмаган ҳолатга қайтадилар.

“Тўққиз кишининг булутли туши” романи ўзининг демократик ва инсонпарварлик йўналиши билан адабиёт дунёсига кириб келди. XVII аср адабиётида илк бор ушбу асарда конфуцийлик ақидаларига асосланган никоҳ муносабатларини ўрнатишнинг мустаҳкам ўрнашган қонун-қоидаларига қарши норозилик оҳанги жаранглади.

XVII аср корейс адабиётига хос образ акс эттириш қонуниятларининг бузилиб, ўша даврдаги оила урф-одатлари, анъаналарига амал қилиб яшашни истамаган қаҳрамон образи китобхон кўз ўнгида яққол намоён бўлади: унинг саккизта хотини ва жориялари бўлиб, улардан ҳар бири ўзига хос иқтидор, истеъдод соҳибаси бўлган – бу аёллар биргаликда қаҳрамон хоҳлаган идеал аёл образини ҳосил қилганлари боис, бош қаҳрамон жамиятда мавжуд урф-одат, қонун-қоидаларни четлаб ўтган. Бироқ бу ерда аёлларнинг йўл қўйиб бўлмас ҳолатлари билан боғлиқ ҳаммани кизиқтирадиган, ўта муҳим муаммо ниқоблаб кўрсатилган.

Ўрта асрларнинг охирларида корейс аёли илгаригидек ижтимоий ҳаётдан ташқарида қолган, узлатдаги ҳаёт тарзига хос умр кечирган, унинг манфаатлари тор оила ҳаёти билан чегаралаб қўйилган. Табиийки, ана шундай ҳаёт шароитлари ичида аёл кишининг даражаси эркак кишиникидан анча паст бўлган. Бу ерда ёзувчи хотин-қизларнинг саводхонлик даражаси ва маданий савиясини кўтариш зарурлиги ҳақидаги ўта муҳим муаммони кўтариб чиқади. Бу билан унинг романга *кисэн* образи Ке Сом Вол ва бошқаларни олиб кирганлиги маълум бўлади. Гап шундаки, *кисэн*лар XVII – XVIII асрларда¹⁸ нафақат меҳмонларни нозик рақс, кўшиқ ижролари, шеър ўқишлари билан кўнгилларини хушлаган гўзаллар бўлишган, балки янбанларга ақл-заковатлари ва саводхонлиги билан ҳам тенглаша олишган. Масалан, жуда кўп иқтидорли, истеъдодли, заковатликисэн-шоиралар ўзларидан гўзал шеърлар мерос қолдирганлар ва бу шеърлар авлодлардан авлодларга ўтиб, натижада корейс адабиёти антологиясига кирган. Халқ орасидан етишиб чиққан *кисэн*-шоираларнинг шеърларида оддий инсоннинг чуқур ҳис-туйғулари, унинг оғир изтироблари, ушалмаган орзу-умидлари қуйланган. Масалан, беқиёс Хван Чжин И, мағрур ва ҳамманинг устидан кулишни яхши кўрадиган Сор И, МэХва ва бошқа бир қатор *кисэн*лар халқ хотирасида ўчмас из қолдирган. Бу даврнинг энг илғор кишилари ўткир ақл-заковати, кенг дунёқараши, эрксеварлиги ва ахлоқи билан алоҳида ажралиб турувчи *кисэн*лар билан мулоқотда бўлишни ўзлари учун шараф деб билганлар. Улар ўзларининг фавқулодда ички жозибалари ва ҳар қандай мавзуда суҳбат қура олиш қобилиятлари билан барчани лол қолдирар эдилар.

¹⁸Koreys adabiyoti (qadimgi davrdan - XX asrning 1950-yillarigacha bo'lgan davr) Saydazimova U., ChoSoYong, Kim V.N. vaboshq. - Toshkent: Istiqlol, 2015.

¹⁷Ўша жойда.

Ким Манжун *кисэн* образларини яратар экан, уларга хос хусусиятларни ҳаётдан олади, бунда муаллиф оқила, саводхон ҳамсуҳбат қизларининг йўқлигини билинтирмасликка ҳаракат қилади¹⁹.

Романда хур фикр, эркин тафаккур ва мустақил фуқаролик позициясини тан олмайдиган, инсоннинг ҳис-туйғулари, орзу-интилишлари ва кадр-қимматини оёқ ости қилувчи конфуцийлик риёкорлиги, иккиюзламачилик жасорат билан танқид остига олиниб, фош этилади. “Тўққиз кишининг булутли рўё” романи ўзининг демократик йўналиши билан ўрта асрлар корейс адабиётидан жадал суръат билан ўзиб кетган ва улкан ижтимоий резонансга сабаб бўлган. У нафақат ўша даврнинг илғор арбоблари, балки кейинги давр авлодлари томонидан ҳам муносиб баҳоланган. Бу ўша давр – корейс адабиёти ўз она тили, яъни корейс тилида нолегал, яширин бўлган, мамлакатда хитой тили ва адабиёти ҳукмронлик қилган даврда яратилганлиги билан ҳам фавқулодда муҳим аҳамият касб этади.

Роман кенг шуҳрат қозонган, чунки унда ўша даврнинг никоҳ тузиш шакллари билан боғлиқ муҳим масалалари кўтариб чиқилган. Чунки никоҳ тузишда ёш келин-куёвларнинг шахсий фикрлари, истак-иродалари ва манфаатлари, тафаккур қилиш, ахлоқий қадриятлар, фуқаролик нуқтаи назарларига эга бўлиш эркинлиги инобатга олинмаган. Романда аёлларнинг саводхонлик даражасини ошириш, уларни давлат ишлари ва ижтимоий фаолиятга жалб этиш зарур эканлиги пардаланган, яширин тарзда кўрсатиб берилган²⁰. Кўриб чиқилаётган тарихий давр корейс адабиёти учун бу ноодатий ҳол эди: романда риёкор, иккиюзламачи конфуцийлик ахлоқидан норозилик, инсон шахсиятининг сунъий қашшоқлаштирилишига қарши фикрлар

ифода этилган. Феодал табақалаштиришга асосланган жамиятнинг бундай тарзда, нафрат билан айбланиши “Тўққиз кишининг булутли туши” романини XVII – XVIII аср корейс адабиётидаги оммабоп насрий жанрлардан бирига айланган йирик бадиий адабиёт дурдоналарининг дунёга келишига сабаб бўлган, бу жараённи янада жадаллаштирган катта адабий ҳодиса сифатида баҳоланганга асос бўла олади²¹.

Романнинг номида ҳам чуқур маъно мужассам: буддавийликда ер юзида ҳаёт “равон ётқизилган рельс” узра давом этади, деб уқтирилади. Дунёга келган ҳар бир инсон умрининг сўнгигига қадар ўз йўлидан боради: бунда кимдир бой-бадавлат, ўзига тўқ, кимдир эса қашшоқ, оч-яланғоч бўлади. Буддавийликка кўра, инсон дунёдан кўз юмгандан кейин изсиз йўқолиб кетмайди, ҳаёт тинмай давом этади, инсоннинг туғилиш ва ўлим орасида мавжуд бўлиши – арзимас, бир лаҳзалик рўёга ўхшайди. Роман номидаги “туш” компоненти олам, инсон ва унинг умри ҳақидаги буддавийлик тасаввурлари билан боғлиқ. “Тўққиз кишининг булутли туши” романикорейс адабиёти тараққиётига жиддий таъсир кўрсатди. Жумладан, ундан кейин мустақил бадиий қимматга эга, номланишида ҳам ўша “туш” компоненти иштирок этган янги-янги тақлид-романлар юзага кела бошлади.

Ким Манжуннинг эстетик қарашлари инсоний муносабат меъёрлари, яхши фазилатлар, нуқсонлар ҳақидаги конфуцийлик тасаввурларига асосланган бўлишига қарамай, унинг романида, умуман олганда, маънавий-ахлоқий қадрият мезонлари нуқтаи назаридан демократик йўналиш яққол акс этадики, ҳар ким буни эътиборга олиши ва қатъий амал қилиши лозим. “Тўққиз кишининг булутли туши” романининг қиммати ҳам ана шунда.

¹⁹ Koreys adabiyoti (qadimgi davrdan - XX asrning 1950-yillarigacha bo'lgan davr) Saydazimova U., Cho So Yong, Kim V.N. va boshq. - Toshkent: Istiqlol, 2015.

²⁰ Ўша жойда.

²¹ Ўша жойда.

Адабиётлар:

1. Кашук Ю. Возвращение перспективы//Вопросы литературы. – М., 1988. №1.
2. Saydazimova U., Cho So Yong, Kim V.N. va boshq. Koreys adabiyoti (qadimgi davrdan - XX asrning 1950-yillarigacha bo'lgan davr) Toshkent: Istiqlol, 2015.
3. Троцевич А.Ф. История корейской традиционной литературы (до XX в.). – Спб.: Изд-во Санкт-Петербургского университета.

Saydazimova U. Literary peculiarities of Kim Manchjun's novel "Cloudy dreams of nine". The article reveals the democratic orientation of Kim Manchjun's novel "Cloud dream of nine". Characterized by distinctive features of novel in the approach to display the character, his position in society and views on vital problems.

Сайдазимова У. Художественная специфика романа Ким Манджуна «Облачный сон девяти». В статье раскрывается художественная специфика романа Ким Манджуна «Облачный сон девяти». Характеризуются отличительные черты романа в подходе отображения героя, его положения в обществе и взглядов на жизненно важные проблемы.
